
PROGRAM HODOWLI

KONI ZIMNOKRWISTYCH

Opracował zespół w składzie:

1. Wiesław Niewiński
2. Jerzy Gawarecki
3. Andrzej Kopczyk
4. Michał Masłowski
5. Marek Morawiec
6. Henryk Strzelecki
7. Marzena Woźbińska
8. Prof. Zbigniew Jaworski
9. Dr Ewa Jastrzębska
10. Dr Grażyna Polak
11. Andrzej Stasiowski
12. Adam Jończyk

Warszawa 2015

1. WPROWADZENIE

Konie zimnokrwiste hodowane w Polsce znakomicie zaadaptowały się do biotopu naszych ziem. Udział w wytworzeniu rasy polskich koni zimnokrwistych miały konie importowane z Europy Zachodniej, głównie ogiery: bretońskie, ardeńskie (szwedzkie i francuskie), belgijskie, perszerońskie oraz zimnokrwiste niemieckie. Na początku była to działalność spontaniczna, wynikająca z zainteresowań poszczególnych hodowców, a dopiero później nabrała cech pracy zorganizowanej, prowadzonej w określonych regionach kraju. Sprowadzane z różnych źródeł cenne zachodnioeuropejskie osobniki wraz z rodzimymi klaczami, dzięki konsekwentnej i planowej pracy hodowlanej pozwoliły na wytworzenie polskich koni zimnokrwistych o odpowiednim kalibrze, fenotypie oraz cechach temperamentu i charakteru.

Wytworzenie określonej rasy zwierząt związane jest bezpośrednio z konkretnym obszarem oraz warunkującymi ten proces czynnikami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i kulturowymi. Wymienione czynniki miały zasadniczy wpływ na kształtowanie się w ramach populacji polskich koni zimnokrwistych odmiennych, regionalnych typów koni zimnokrwistych: sokólskich i sztumskich, lidzbarskich, łowicko-sochaczewskich, garwolińskich, koszalińskich, kopczyka podlaskiego. Część z tych typów praktycznie zanikła a do dzisiaj utrzymały się konie sokólskie i sztumskie, które objęte są programami ochrony. Początek rozwoju tych typów datuje się na wiek XIX, kiedy zaistniała potrzeba wytworzenia koni odpowiadającym specyficznym warunkom środowiskowym. Na Białostocczyźnie potrzebom lokalnym odpowiadał koń sokólski, natomiast na terenie Powiśla i Warmii zapotrzebowanie pokrywał koń sztumski. Oba regionalne typy koni zimnokrwistych, chociaż różniły się kalibrem, szybkością dojrzewania i możliwościami użytkowymi odpowiadały wzorcowi polskich koni zimnokrwistych i do chwili obecnej wpisywane są do wspólnej księgi stadnej. W 1964 roku został wydany I tom Księgi Stadnej koni zimnokrwistych i pogrubionych. Wraz z wejściem Polski w struktury Unii Europejskiej i stworzeniem programów ochrony zasobów genetycznych koni sokólskich i sztumskich (rok 2008) zaistniała potrzeba wydzielenia odrębnych sekcji księgi stadnej na potrzeby tych koni. Liczebność populacji objętych programami ochrony systematycznie wzrasta. W 2012 r. do programu ochronnego koni sokólskich zakwalifikowano 661 klaczy, a sztumskich 698. Wielkość obu populacji jest wystarczająco duża, by móc prowadzić pracę hodowlaną mającą na celu zachowanie lub poprawę cech jakościowych i użytkowych tych osobników.

Populacja polskich koni zimnokrwistych, w tym koni sokólskich i sztumskich stanowi najliczniejszą grupę rasową w kraju. W 2012 do księgi stadnej polskich koni zimnokrwistych wpisanych było 3072 ogierów i 11678 klaczy, w tym do księgi głównej 8900 sztuk. W odniesieniu do omawianej populacji obserwowana jest systematyczna poprawa jakości wyrażona wskaźnikami biometrycznymi i użytkowymi.

2. CEL HODOWLANY

Polski koń zimnokrwisty

Celem programu hodowli polskiego konia zimnokrwistego jest wszechstronne wykorzystanie jego potencjału w produkcji żywności i drobnym rolnictwie, szczególnie:

- a) produkcji koni rzeźnych;
- b) wykorzystaniu roboczym i zaprzęgowym.

Mimo, że hodowla koni zimnokrwistych nadal wiąże się z wykorzystaniem roboczym w pracach rolniczych, leśnych i transportowych, niezmiennie wzrasta rola koni zimnokrwistych w produkcji żywności. Dysponując odpowiednio dużym pogłowiem możemy utrzymywać czołową pozycję w eksporcie żywca i mięsa końskiego, mimo że w Polsce spożycie jest niewielkie. Czystość środowiska oraz sposób żywienia, oparty głównie na naturalnych paszach, sprawiają, że mięso eksportowane z Polski jest poszukiwanym towarem na rynkach Europy Zachodniej i Dalekiego Wschodu.

Obecnie, w realiach XXI wieku, zastosowanie nowoczesnych maszyn konnych daje możliwości alternatywnego wykorzystania tych koni. Polski koń zimnokrwisty doskonale wpisuje się w obraz rolnictwa ekologicznego, małych rodzinnych gospodarstw lub gospodarstw położonych w niekorzystnych warunkach siedliskowych, gdzie niemożliwe jest używanie sprzętu mechanicznego. Szczególnie wskazane może być ich wykorzystanie w szeroko pojętej rekreacji, jeździectwie amatorskim, agroturystyce, kultywowaniu tradycji (np. regionalne pokazy zaprzęgów) i w hipoterapii. Tym formom użytkowania sprzyjają: zrównoważony temperament, łagodny charakter, łatwość współpracy z człowiekiem, co jednocześnie gwarantuje bezpieczeństwo osób korzystających z koni, jak i obsługi.

Konie zimnokrwiste bardzo dobrze sprawdzają się również przy pielęgnacji roślinności w parkach miejskich lub na terenach chronionych, gdzie ważne jest zachowanie ciszy i naturalnych walorów. Podobnie jak przeżuwacze, konie bardzo dobrze sprawdzają się przy kontroli wegetacji i pielęgnacji naturalnego krajobrazu.

Przedstawione cele hodowlane określają kierunki doskonalenia polskiego konia zimnokrwistego, jak również ochronę wyodrębnionych populacji koni sokólskich i sztumskich.

Konie sokólskie i sztumskie

Typ konia sokólskiego został wytworzony w ówczesnych północnowschodnich rejonach Polski, wokół Grodna, Indury, Sokółki i Dąbrowy Białostockiej, na bazie lokalnych kłaczy uszlachetnianych importowanymi ogierami bretońskimi i ardeńskimi. Bardzo duży wpływ na ich powstanie wywarło środowisko.

Konie sztumskie wytworzono na terenach Powiśla i Żuław poprzez krzyżowanie miejscowego pogłowia z reproduktorami importowanymi z Francji, Belgii i Niemiec. Konie te miały sprostać zapotrzebowaniu na duże i silne zwierzęta robocze.

Celem programu jest wyodrębnienie populacji koni sokólskich i koni sztumskich jako odrębnych typów rasowych posiadających swoją historyczną, genetyczną i fenotypową specyfikę, wynikającą z użytego materiału hodowlanego, na bazie którego zostały wytworzone oraz odmiennych warunków środowiska. Ich wykorzystanie powinno koncentrować się na:

1. Użytkowaniu zaprzęgowo – roboczym w rolnictwie ekologicznym, agroturystyce i leśnictwie;
2. Wykorzystaniu w ochronie krajobrazu;
3. Produkcji koni rzeźnych.

Można przypuszczać, że w przyszłości konie sztumskie i sokólskie nadal będą miały zastosowanie jako alternatywne źródło energii w rozwijającym się rolnictwie ekologicznym, w rekreacji, użytkowaniu zaprzęgowym oraz hipoterapii. Poza tym powinny znaleźć odpowiednie miejsce przy zrywce drzewa, zbiórce i segregacji odpadów, przy pracach w trudnych warunkach przyrodniczych (rejony podmokłe, dorzecza rzek, rejony górskie i inne o skomplikowanej konfiguracji terenu), jako element regionalnej kultury i tradycji wsi.

Bardzo ważnym elementem chowu i hodowli rodzimych typów koni powinno stać się wykorzystanie ich przy utrzymaniu w odpowiedniej kulturze naturalnych obszarów zielonych i przy zapobieganiu sukcesji roślinności na terenach zagrożonych degradacją i nie użytkowanych rolniczo.

Jednocześnie należy podkreślić, że konie sokólskie i konie sztumskie są bardzo cenione jako zwierzęta rzeźne ze względu na wysoką wydajność rzeźną równoważącą ich mniejszą masę w stosunku do koni pochodzących z kojarzenia z końmi ras importowanych. Aktualnie ten kierunek wykorzystania koni nabrał dużego znaczenia gospodarczego i niejednokrotnie stanowi podstawowe źródło dochodu dla wielu gospodarstw drobnotowarowych.

Zarówno konie sokólskie, konie sztumskie i polski koń zimnokrwisty wpisywane będą do osobnych sekcji księgi stadnej.

3. WZORZEC RASY, BUDOWA, POKRÓJ ORAZ MINIMALNE WYMAGANIA CO DO WARTOŚCI UŻYTKOWEJ

Polski koń zimnokrwisty

Polski koń zimnokrwisty musi być harmonijny w liniach, z głęboką klatką piersiową, szerokim grzbietem, dobrze umięśniony, o mocnej budowie ciała. Cechami charakterystycznymi jest duża masa ciała, pewna limfatyczność konstytucji, dobra plenność, dobre wykorzystanie paszy, szybkie tempo wzrostu i rozwoju, co czyni je szczególnie predysponowanymi do kierunku użytkowania mięsnego. Wczesność dojrzewania i szybkie tempo wzrostu należy zachować, ograniczając dolew krwi późno dojrzewających zagranicznych ras koni zimnokrwistych.

Konie wpisywane do księgi powinny charakteryzować się ściśle określonym wzorcem, spełniając poniższe wymagania:

- głowa: duża i ciężka, ale urodziwa i wyraźnie samcza u ogiera, żeńska u klaczy proporcjonalna do reszty ciała;
- szyja: odpowiednio długa, dobrze umięśniona i zharmonizowana z głową i kłódą;
- kłoda: głęboka, szeroka, dobrze ożebrowana, o prostej linii grzbietu, bardzo dobrze umięśniony zad. Koń w typie mięsnym powinien charakteryzować się wybitnym umięśnieniem (nie otłuszczeniem) partii łopatki, grzbietu i zadu (tzw. portki);
- kończyny: prawidłowo zbudowane, z płaskim, szerokim i krótkim przednim nadpęciem, wyraźnie zaznaczonym nadgarstkiem, z dobrze umięśnionym przedramieniem, stawy suche;
- kopyta: o prawidłowym kształcie, wysklepione, z szeroką, zdrową strzałką, dobrze rozbudowane i wielkością odpowiednie do masy ciała;
- ruch w stępie i kłusie: poprawny, wydatny i elastyczny;
- charakter: łagodny;
- temperament: zrównoważony.

Minimalne wymiary przy wpisie do księgi dla ogierów w wieku ok. 30 miesięcy: wysokość w kłębie 155 cm, obwód nadpęcia 25 cm.

Optymalne wymiary dla ogierów w wieku ok. 30 miesięcy: wysokość w kłębie 158-165 cm, obwód nadpęcia 26-28 cm

Minimalne wymiary dla klaczy w wieku 3 lat: wysokość w kłębie 150 cm, obwód nadpęcia 24 cm. Dopuszcza się wszystkie maści.

Konie sokólskie

Koń sokólski odznacza się prawidłową, harmonijną budową, bardziej suchą niż u innych koni zimnokrwistych konstytucją. Jest to koń o mniejszym kalibrze niż pozostałe konie zimnokrwiste typu pospieszno-roboczego o konstytucji oddechowo-mięśniowej, wydajnym ruchu w stępie i kłusie, przeznaczony do pracy w zaprzęgu oraz do lekkich prac polowych i transportowych. Pożądane jest zachowanie i utrwalenie wczesnego dojrzewania, szybkiego wzrostu i rozwoju, niewybredności i dobrego wykorzystania paszy, długowieczności, płodności, zdrowia, przystosowania do środowiska, łagodnego temperamentu i dobrego charakteru.

Konie wpisywane do księgi powinny charakteryzować się ściśle określonym wzorcem, spełniając poniższe wymagania:

- wyraźnie zaznaczony typ płciowy;
- głowa: niezbyt duża i kształtna z ruchliwymi średniej wielkości uszami, o szeroko rozstawionych ganaszach pozwalających na jej prawidłowe ustawienie typowe dla konia zaprzęgowego oraz typowa dla płci;
- szyja: dobrze umięśniona harmonijnie łącząca się z kłódą, u klaczy wyraźnie zarysowany kłąb, u ogierów umiarkowanie otłuszczony, słabo zarysowany;
- kłoda: beczkowata, dłuższa niż u innych koni zimnokrwistych, ale harmonizująca z pozostałymi partiami ciała, mocny grzbiet, lędźwie normalne, dobre ożebrowanie, pojemna, głęboka i szeroka klatka piersiowa, łopatka średniej długości i o średnim nachyleniu, zad szeroki, prawie zawsze spadzisty, dobrze umięśniony;
- kończyny: o prawidłowej postawie i budowie z wyraźnie zarysowanymi ścięgnami, z krótkim nadpęciem;
- kopyta: duże, szerokie o twardym i elastycznym rogu, prawidłowym kształcie, szerokich piętach oraz z dobrze rozwiniętą strzałką.

Występuje wyraźna dysproporcja pomiędzy mocnym i masywnym tułowiem, a bardziej suchymi stawami w porównaniu z innymi typami konia zimnokrwistego. Niskonożność i długość kłody, silnie rozbudowany tułów, skątowanie dźwigni sprzyjają ciągnięciu ciężarów. Konie sokólskie odznaczają się dobrą przemianą materii oraz jakością kośćca, więzadeł, ścięgien i mięśni. Ich system nerwowy jest bardzo zrównoważony, a temperament spokojny. Dzięki dobrej przemianie materii nie podlegają częstym u koni zimnokrwistych schorzeniom tylnych kończyn i są odporniejsze od innych typów koni zimnokrwistych na grudę.

Pożądane wymiary:

- klacze w wieku 3 lat: wysokość w kłębie około 148 – 162 cm, obwód klatki piersiowej powyżej 200 cm, obwód nadpęcia mieszczący się w przedziale 23-26 cm;
- ogiery w wieku 2,5 lat: wysokość w kłębie 155 – 165 cm, obwód klatki piersiowej powyżej 200 cm, obwód nadpęcia mieszczący się w przedziale 25-27 cm.

Pożądane umaszczenie: dopuszcza się wszystkie rodzaje umaszczeń z wyjątkiem maści siwej, myszatej, srokaty i tarantowatej, owłosienie umiarkowane.

Konie sokólskie powinny charakteryzować się łagodnym charakterem, dobrym ruchem z energicznym stępem i wydajnym kłusem oraz wytrzymałością w pracy zaprzęgowej.

Konie sztumskie

Koń sztumski powinien charakteryzować się ściśle określonym wzorcem w typie ciężkiego stępaka wytworzonego na podłożu reńskich belgów, belgów, ardenów francuskich i szwedzkich.

Konie wpisywane do księgi powinny charakteryzować się ściśle określonym wzorcem, spełniając poniższe wymagania:

- wyraźnie zaznaczony typ płciowy;
- głowa: duża, ale proporcjonalna do masy ciała, o profilu prostym lub z lekką tendencją do profilu garbonosego oraz typowa dla płci z wyrazistym choć małym, żywym okiem, uszy małe, ruchliwe;
- szyja: prawidłowo osadzona z okrągłym grzebieniem, umięśniona i szeroka, proporcjonalna, zharmonizowana z głową i kłódą;
- kłoda: mocna, głęboka z prostą i krótką linią grzbietu, dobrze ożebrowana z lekko skośnym zadem o niskiej nasadzie ogona, pierś szeroka z wyraźnymi zaczepami mięśni; zad bardzo dobrze umięśniony i rozłupany, przez co może sprawiać wrażenie przebudowanego; portki wyraźnie wypełnione;
- kończyny: szeroko ustawione, mocne, nieco limfatyczne, o krótkich nadpęciach; owłosienie obfitsze niż u innych koni (wyraźne szczotki pęcino-we);
- kopyta: mocne, szerokie, proporcjonalne do masy ciała.

Pożądane wymiary:

- klacze w wieku 3 lat: wysokość w kłębie około 155–165 cm, obwód klatki piersiowej powyżej 210 cm, obwód nadpęcia około 24,0 – 27,0 cm;
- ogiery w wieku 2,5 lat: wysokość w kłębie około 157–168 cm, obwód klatki piersiowej powyżej 210 cm, obwód nadpęcia około 26,0 – 30,0 cm.

Pożądane umaszczenie: dopuszcza się wszystkie rodzaje umaszczeń z wyjątkiem maści siwej, myszatej, srokatej i tarantowatej.

Konie sztumskie powinny charakteryzować się harmonijnym ruchem w stępie i kłusie, z naturalnym impulsem. Powinny odznaczać się zrównoważonym temperamentem i łagodnym charakterem.

Cechami niepożądanymi wszystkich typów koni zimnokrwistych są wyraźne wady eksterieru, a w szczególności: brak typu, cofnięty nadgarstek, łęgowaty grzbiet, miękka pęcina, wyraźna szablatość oraz szpotawość oraz znaczna limfatyczność – szczególnie kończyn u młodych koni wpisywanych do księgi.

Minimalne wymagania co do wartości użytkowej dla koni wpisanych do sekcji: polski koń zimnokrwisty, koń sokólski, koń sztumski:

- wstępna polowa próba użytkowości zaliczona na co najmniej ocenę dostateczną (obowiązkowa dla ogierów przed wpisaniem do księgi, w wieku 2,5 – 3,5 lat),
- zasadnicza polowa próba użytkowości zaprzęgowej zaliczona na co najmniej ocenę dostateczną (obowiązkowa dla ogierów w wieku 4 – 6 lat).

4. WIELKOŚĆ POPULACJI OGIERÓW I KLACZY KONIECZNA DO PROWADZENIA PRACY HODOWLANEJ.

W strukturze ras koni hodowanych i utrzymywanych w Polsce najliczniejszą grupę tworzą konie zimnokrwiste i pogrubione, których udział w pogłowie masowym przekracza 50%. Obecna populacja koni zimnokrwistych wpisanych do ksiąg wynosi ok. 11500 klaczy oraz 3000 ogierów i utrzymuje się w ostatnich latach na względnie stałym poziomie. W tej liczbie znajduje się ok. 800 klaczy sztumskich i ok. 1000 klaczy sokólskich oraz ok. 500 ogierów w obydwu typach. Liczebność tych dwóch regionalnych typów polskich koni zimnokrwistych, wyodrębnionych i objętych programem ochrony zasobów genetycznych koni od 2008 roku, wykazuje nieznaczną, ale stałą tendencję wzrostową. Przyjmuje się, że wielkość populacji koni sztumskich i sokólskich, w ciągu najbliższych 5 lat, powinna wzrosnąć do poziomu, wynikającego z trwałego zainteresowania hodowców udziałem ich koni w programach ochrony zasobów genetycznych, tj. ok. 1400 klaczy sztumskich i ok. 1300 klaczy sokólskich oraz ok. 350 ogierów sztumskich i ok. 350 ogierów sokólskich. Uwzględniając konieczność utrzymania na odpowiednim poziomie zróżnicowania genetycznego we wszystkich typach rasowych, można przyjąć, że na obecnym etapie jest ono wystarczające do prowadzenia pracy hodowlanej nad populacją polskich koni zimnokrwistych. Ponadto zakłada się stały import materiału hodowlanego z zagranicy, tych ras koni zimnokrwistych, które ukształtowały polskiego konia zimnokrwistego, a obecnie dopuszczone są do dalszego jego doskonalenia. Zasilanie tą drogą aktywnej populacji hodowlanej będzie korzystnie wpływać także na jej różnorodność genotypową.

5. METODY OSIĄGANIA CELU HODOWLANEGO I ZAKRES OCENY WARTOŚCI UŻYTKOWEJ.

Dla osiągnięcia celu hodowlanego realizowane będą następujące elementy pracy hodowlanej wynikające z uczestnictwa ogierów i klaczy w Programie hodowlanym polskich koni zimnokrwistych:

5.1. System identyfikacji koni, ewidencja i dokumentacja hodowlana.

Podstawą identyfikacji koni jest opis umaszczenia oraz znaków szczególnych, np.: wicherki na sierści, trwałe blizny zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) Nr 504/2008 z dnia 6 czerwca 2008 roku wykonującym dyrektywy Rady 90/426/EWG i 90/427/EWG w odniesieniu do metod identyfikacji koniowatych (Dz. Urz. UE L 149 z 07.06.2008, str.3) i ustawą z dnia 2 kwietnia 2004 roku o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt (Dz. U. z 2008 r. Nr 204 z późniejszymi zmianami).

Podstawowa identyfikacja polskich koni zimnokrwistych, wymagana przy wystawieniu „Paszportu koni”, polega na opisie słownym, graficznym i wszczepieniu transpondera po lewej stronie szyi, zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) Nr 504/2008, ustawą o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt oraz instrukcją prowadzącego księgę.

Podstawowa ewidencja i dokumentacja hodowlana będzie prowadzona zgodnie z zasadami określonymi przez prowadzącego Księgę, w postaci indywidualnych kartotek koni oraz zbiorów komputerowych. Uzupełnianie danych będzie dokonywane przez uprawnione osoby, wyznaczone przez prowadzącego Księgę.

5.2. Ocena wartości użytkowej.

Wartość użytkowa koni zimnokrwistych będzie oceniana na podstawie użytkowości własnej ocenianej w gospodarstwie hodowcy lub na pokazach/wystawach

Przeprowadzane będą 2 rodzaje prób użytkowości:

- wstępna próba polowa;
- zasadnicza zaprzęgowa próba polowa.

Zasady przeprowadzania prób użytkowości zawarte są w załączniku nr 2 do niniejszego Programu Hodowli Koni Zimnokrwistych.

5.3. System selekcji.

Dla koni zakwalifikowanych do programu hodowlanego stosowana będzie selekcja zootechniczna, indywidualna, dwuetapowa, metodą niezależnych poziomów brakowania:

- I etap selekcji – na podstawie eksterieru, rozwoju fizycznego i rodowodu (udziału przodków sztumskich i sokólskich),

- II etap selekcji – na podstawie wyników prób użytkowości oraz wyników użytkowości rozplodowej.

5.4. System kojarzeń uwzględniający zachowanie zmienności genetycznej, zapobieganie nadmiernemu wzrostowi inbredu oraz kompensacji cech.

Dla zachowania zmienności genetycznej dążyć się będzie do zrównoważonego kontynuowania i rozwoju linii męskich (rodów) i linii żeńskich (rodzin), jakie obecnie można wyodrębnić w hodowli polskich koni zimnokrwistych, uwzględniając przynależność do wyodrębnionych populacji koni sztumskich i sokólskich.

Okresowo, tzn. co 5–7 lat prowadzone będą analizy mające na celu śledzenie rozwoju poszczególnych linii (rodów i rodzin), pojawiania się nowych oraz ocenę ich wartości hodowlanej.

Zaleca się prowadzenie komputerowego obliczania potencjalnego inbredu dla różnych kombinacji kojarzeń, które powinny być uwzględniane w planach kojarzeń poszczególnych ogierów z dostępnymi klaczami. Ponadto, na podstawie komputerowej analizy rodowodów, typowane będą osobniki szczególnie cenne dla utrzymania zmienności genetycznej, podtrzymania wyodrębnionych rodów i rodzin w danych typach rasowych oraz odznaczające się wysoką (wybitną) wartością hodowlaną.

W hodowli koni zimnokrwistych (wszystkich typów) nie dopuszcza się kojarzeń kazirodczych, typu: ojciec x córka, syn x matka, pełne rodzeństwo i półrodzeństwo.

6. METODY SZACOWANIA WARTOŚCI HODOWLANEJ.

Na podstawie wyników prób użytkowości dla poszczególnych koni mogą być sporządzane diagramy przedstawiające wartości bezwzględne i odchylenia wartości uzyskiwanych przez danego osobnika od wartości średnich, podane w jednostkach odchylenia standardowego.

Diagramy mogą być opracowywane w 2 układach:

- 1) na podstawie użytkowości własnej,
- 2) na podstawie użytkowości potomstwa.

Szczegółowe szacowanie wartości hodowlanej może być prowadzone w oparciu o model osobniczy wielocechowy. W modelu mogą być uwzględniane takie czynniki środowiskowe, jak np. ośrodek hodowlany lub hodowca, rok urodzenia konia, rok przeprowadzania oceny wartości użytkowej (próby polowej), wiek konia przy ocenie wartości użytkowej, długość okresu treningu konia przed oceną próby wartości użytkowej i in. Natomiast cechami ocenianymi w modelu osobniczym mogą być: czas uzyskany na dystansie 1 km w stępie i kłusie, jak również inne elementy próby polowej.

7. ZASADY OCENY EFEKTYWNOŚCI DZIAŁANIA PROGRAMU HODOWLANEGO.

- 1) Efektywność realizacji programu ocenia Komisja Księgi Stadnej.
- 2) Efektywność realizacji programu sprawdzana jest m.in. poprzez:
 - a) monitorowanie liczebności populacji (z uwzględnieniem wyodrębnionych typów rasowych), w tym: w poszczególnych województwach i regionach,
 - b) sprawdzanie prawidłowości:
 - prowadzenia dokumentacji hodowlanej,
 - oceny wartości użytkowej własnej,
 - oceny wartości użytkowej potomstwa.
 - c) określanie skuteczności i zasięgu akcji promocyjnej uwzględniającej poszczególne typy rasowe,
 - d) po ok. 5-7 latach od wejścia w życie programu, na podstawie prowadzonej oceny wartości użytkowej i hodowlanej, określanie stabilizacji pożądanych cech użytkowych i fenotypowych oraz różnic fenotypowych i genotypowych pomiędzy poszczególnymi typami rasowymi (głównie w odniesieniu do koni sztumskich i sokólskich).

Załącznik nr 1.

REGULAMIN WPISU DO KSIĘGI STADNEJ KONI ZIMNOKRWISTYCH

§ 1

1. W Księdze Stadnej koni zimnokrwistych prowadzi się:
 - 1) dział główny księgi ogierów, zwany dalej księgą główną ogierów (G);
 - 2) dział główny księgi klaczy, zwany dalej księgą główną klaczy (G);
 - 3) dział dodatkowy księgi klaczy, zwany dalej księgą wstępną klaczy (W).
2. W Dziale Głównym Księgi Stadnej koni zimnokrwistych (ogierów i klaczy) wyróżnia się trzy sekcje:
 - 1) polski koń zimnokrwisty (z),
 - 2) koń sokólski (z/sok.),
 - 3) koń sztumski (z/sztum.).
3. Księgę wstępną klaczy prowadzi się jedynie dla polskiego konia zimnokrwistego.
4. Żrebięta hodowlane spełniające rodowodowe warunki wpisu do księgi są wpisywane do księgi pod matkami. Numer UELN (Uniwersalny Dożywotni Numer Konia) jest tożsamy z numerem wpisu do księgi pod matką.

Konie dorosłe spełniające rodowodowe warunki wpisu do księgi, mogą być wpisywane do odpowiedniego działu księgi i użyte w programie hodowlanym po uzyskaniu minimalnej ilości pkt. bonitacyjnych w ocenie pokroju oraz po zaliczeniu próby użytkowości.

Klaczę i ogierę, które wcześniej zostały wpisane jako żrebięta pod matkami, w wieku dorosłym są wpisywane do księgi klaczy lub księgi ogierów, co jest równoznaczne z kwalifikacją do programu hodowlanego.
5. Do księgi głównej polskiego konia zimnokrwistego wpisuje się ogierę i klaczę, które:
 - 1) są wpisane pod matkami jako potomstwo hodowlane;
 - 2) są poddawane ocenie wartości użytkowej;
 - 3) wykazują cechy charakterystyczne dla swojej rasy;
 - 4) pochodzą od trzech pokoleń przodków koni rasy polski koń zimnokrwisty lub ras biorących udział w jej doskonaleniu, a w przypadku klaczy dopuszcza się w trzecim pokoleniu ze strony matecznej prababkę NN;
 - 5) ogierę – pochodzą po rodzicach wpisanych do księgi głównej koni zimnokrwistych, ardena polskiego lub zagranicznych ksiąg koni ras zimnokrwistych, uznanych za przydatne do doskonalenia koni rasy polski koń zimnokrwisty;
 - 6) klaczę – pochodzą po rodzicach wpisanych do księgi głównej koni zimnokrwistych, ardena polskiego lub zagranicznych ksiąg koni ras zimnokrwistych, uznanych za przydatne do doskonalenia koni rasy polski koń zimnokrwisty lub od klaczy wpisanej do księgi W

z obustronnym pochodzeniem i ojcu wpisanym do księgi G. W przypadku klaczy dopuszcza się w matecznej części rodowodu prababkę NN;

- 7) mają określone markery genetyczne, na podstawie badań przeprowadzonych w upoważnionych laboratoriach;
- 8) posiadają potwierdzone pochodzenie po obojgu rodzicach, jeżeli rodzice byli wpisani do księgi stadnej po 2006 roku lub rodzice wpisani do 2006 r. mieli określone markery genetyczne.

6. Do księgi głównej koni sokólskich (z/sok.) wpisuje się ogiery i klacze, które:

- 1) są wpisane pod matkami jako potomstwo hodowlane;
- 2) są poddawane ocenie wartości użytkowej;
- 3) wykazują cechy charakterystyczne dla swojej rasy i typu lub posiadają budowę zgodną z wzorcem rasy i typu;
- 4) pochodzą od 3 pokoleń przodków wpisanych do ksiąg;
- 5) posiadają w piątym pokoleniu rodowodu, na 32 przodków co najmniej 24 przodków sokólskich, tzn. koni urodzonych w historycznych regionach wytworzenia i występowania typu, co jest określane na podstawie informacji rodowodowych. W tym samym pokoleniu rodowodu, po stronie stanowiącej przodków matki na 16 przodków musi być co najmniej 12 przodków sokólskich. Preferowane będą konie posiadające przodków sokólskich wpisanych do Działu I, pkt 3., I Tomu Kz.

W piątym pokoleniu rodowodu udział przodków ras: belgijskiej, reńsko-belgijskiej, zimnokrwistych niemieckich, fiordów, mur-insulanów oraz koni sztumskich nie może być większy niż 8 przodków tych ras na 32 wszystkich przodków, przy czym po stronie stanowiącej przodków matki udział ten nie może być większy niż 4 przodków tych ras na 16 wszystkich przodków. Jeżeli w czwartym lub w piątym pokoleniu rodowodu wystąpi przodek NN, przypisany mu będzie taki sam typ jak potomka;

- 6) mają określone markery genetyczne, na podstawie badań przeprowadzonych w upoważnionych laboratoriach,
- 7) posiadają potwierdzone pochodzenie po obojgu rodzicach, jeżeli rodzice byli wpisani do księgi stadnej po 2006 roku lub rodzice wpisani do 2006 r. mieli określone markery genetyczne.

7. Do księgi głównej koni sztumskich (z/sztum.) wpisuje się ogiery i klacze, które:

- 1) są wpisane pod matkami jako potomstwo hodowlane;
- 2) są poddawane ocenie wartości użytkowej;
- 3) wykazują cechy charakterystyczne dla swojej rasy i typu lub posiadają budowę zgodną z wzorcem rasy i typu;
- 4) pochodzą od 3 pokoleń przodków wpisanych do ksiąg;

5) posiadają w piątym pokoleniu na 32 przodków co najmniej 24 przodków sztumskich, tzn. koni urodzonych w historycznych regionach wytworzenia i występowania typu, co jest określane na podstawie informacji rodowodowych. W tym samym pokoleniu rodowodu, po stronie stanowiącej przodków matki - na 16 przodków musi być co najmniej 12 przodków sztumskich. Preferowane będą klacze posiadające przodków sztumskich wpisanych do Działu I, pkt 2., I tomu Kz.

W piątym pokoleniu rodowodu udział przodków ras: bretońskiej, fiordów, murinsulanów oraz koni sokolskich nie może być większy niż 8 przodków tych ras na 32 wszystkich przodków, przy czym po stronie stanowiącej przodków matki udział ten nie może być większy niż 4 przodków tych ras na 16 wszystkich przodków. Jeżeli w czwartym lub w piątym pokoleniu rodowodu wystąpi przodek NN, przypisany mu będzie taki sam typ jak potomka;

6) mają określone markery genetyczne, na podstawie badań przeprowadzonych w upoważnionych laboratoriach;

7) posiadają potwierdzone pochodzenie po obojgu rodziców, pod warunkiem, że rodzice byli wpisani do księgi stadnej po 2006 roku, lub rodzice wpisani do 2006 r. mieli określone markery genetyczne.

8. Do księgi wstępnej koni zimnokrwistych wpisuje się klacze rasy polski koń zimnokrwisty, które:

1) wykazują cechy charakterystyczne dla swojej rasy;

2) pochodzą co najmniej po ojcu wpisanym do księgi koni zimnokrwistych, ardena polskiego lub zagranicznych ksiąg koni ras zimnokrwistych, uznanych za przydatne do doskonalenia koni rasy polski koń zimnokrwisty oraz

- od matek NN w typie zimnokrwistym określonym na co najmniej 13 pkt., lub
- od matek ras nieprzewidzianych do użycia w programie hodowlanym w typie zimnokrwistym określonym na co najmniej 13 pkt., lub
- od matek z księgą W pochodzących od klaczy NN.

3) są poddawane ocenie wartości użytkowej.

9. Numeracja koni w księgach jest odrębna dla ogierów i klaczy.

10. Koń wpisany do jednej księgi nie może być jednocześnie wpisany do innej księgi, bądź przenoszony z księgi do księgi (nie dotyczy to ksiąg zagranicznych). Koń raz poprawnie wpisany do jednej z trzech sekcji nie może być przenoszony do innej sekcji w księdze koni zimnokrwistych.

11. Księga główna może być wydawana drukiem przez prowadzącego Księgę.

§ 2

1. Ogierzy i klacze wpisywane do ksiąg winny:
 - 1) posiadać typ i inne charakterystyczne dla rasy (wyodrębnionych typów rasowych) cechy określone w programie hodowlanym;
 - 2) być poddawane ocenie wartości użytkowej;
 - 3) wykazać się zdrowiem, prawidłową budową i rozwojem;
 - 4) ogierzy ukończyć 30 miesięcy. Jeżeli ogier jest młodszy, lecz ukończył już 27 miesięcy i jest bardzo dobrze rozwinięty, tj. osiągnął parametry wzrostu i rozwoju określone w programie, może być wpisany do księgi;
 - 5) klacze urodzić jedno źrebię lub być pokryte, co stwierdza się na podstawie „Świadectwa pokrycia/ unasienniania klaczy”. Klacze kryte muszą mieć ukończone 27 miesięcy, a wpis może być dokonany w wieku minimum 30 miesięcy. Potomstwo klaczy krytych przed ukończeniem 27 miesięcy nie będzie miało prawa wpisu do ksiąg;
 - 6) w sekcji polskich koni zimnokrwistych uzyskać w ocenie pokroju w skali 100-punktowej co najmniej: ogierzy 79 pkt., a klacze 72 pkt., natomiast dla sekcji koni sokólskich i sztumskich: ogierzy 79 pkt. a klacze 75 pkt.
 - 7) klacze pochodzące od matek nie wpisanych do ksiąg muszą uzyskać co najmniej 74 pkt. bonitacyjne, w tym za typ minimum 13 pkt.
2. Ogierzy rasy arden polski mogą być dopuszczone do rozrodu w sekcji polskiego konia zimnokrwistego przez prowadzącego księgę po uzyskaniu min. 79 pkt. bonitacyjnych.
3. Ogierzy i klacze sprowadzone z zagranicy mogą być wpisane do sekcji polskiego konia zimnokrwistego, gdy:
 - 1) są przydatne dla osiągnięcia celu hodowlanego określonego w programie hodowlanym. Do doskonalenia koni w sekcji polski koń zimnokrwisty dopuszcza się konie ras: ardeńskiej, belgijskiej, zimnokrwistej niemieckiej, perszerońskiej oraz innych ras, które Komisja Księgi Stadnej każdorazowo uzna za przydatne do doskonalenia koni rasy polski koń zimnokrwisty;
 - 2) są poddane ocenie wartości użytkowej. Jeśli ocena nie została przeprowadzona w kraju pochodzenia, musi być ona dokonana w Polsce;
 - 3) posiadają świadectwo stwierdzające, że pochodzą od rodziców wpisanych do ksiąg (w przypadku sprowadzenia osobników przed uzyskaniem wpisu do ksiąg), i uzyskają w Polsce wpis do księgi na ogólnych zasadach. Ogierzy starsze powinny mieć określone markery genetyczne, w ocenie pokroju muszą uzyskać min. 81 pkt. bonitacyjnych, w tym min. 14 pkt za kłode, 16 pkt za ruch oraz 8 pkt za kopyta. Decyzję o wpisaniu do księgi

ogiera sprowadzonego z zagranicy podejmuje co najmniej dwóch członków Komisji Księgi Stadnej, wyznaczonych każdorazowo przez Przewodniczącego Komisji;

4) ogiery wpisane do ksiąg przed 2007 rokiem, posiadające potomstwo zakwalifikowane do hodowli, muszą mieć określone markery genetyczne. Ogiery młode bez wpisu do księgi w kraju pochodzenia muszą mieć potwierdzone pochodzenie po obojgu rodzicach;

5) klacz uzyskała wpis do księgi w kraju pochodzenia. W przypadku sprowadzenia klaczy niewpisanej do księgi, musi ona posiadać świadectwo stwierdzające, że pochodzi po rodzicach wpisanych do ksiąg i uzyskać w Polsce wpis do księgi na ogólnych zasadach.

4. Do ksiąg nie mogą być wpisane konie, u których stwierdzono:

1) obustronną ślepotę,

2) nieprawidłową budowę szczęki (tzw. karpiowaty lub szczupaczy zgryz),

3) jedno lub obustronne wnetrzość,

4) szpat kostny

oraz konie, które uzyskały mniej niż połowę maksymalnej liczby punktów przy ocenie kłody, nóg przednich, tylnych, kopyt i ruchu. O dyskwalifikacji decyduje przyznanie mniej niż połowy punktów nawet za jeden z w/w elementów oceny.

5. Konie wpisane do ksiąg, po ukończeniu 5-go roku życia, powinny być poddane weryfikacji wymiarów i oceny pokroju.

6. Wpisu do księgi koni zimnokrwistych dokonuje upoważniony specjalista posiadający zaświadczenie wydane przez prowadzącego księgę (po zdaniu egzaminu przed komisją powołaną przez prowadzącego księgę), na pisemny wniosek właściciela.

7. Prowadzący księgę powołuje Komisję Księgi Stadnej. Komisja reprezentuje hodowców tych koni. W jej skład powołuje się uznane autorytety z dziedziny hodowli i użytkowania koni tych ras.

8. Zadaniem Komisji Księgi Stadnej jest w szczególności:

– kontrolowanie prawidłowości wpisu koni do ksiąg i rozstrzyganie spornych kwestii,

– wydawanie decyzji o wpisie do księgi ogierów/kwalifikacji do programu hodowlanego,

– kontrolowanie i ocena efektywności działania programu hodowlanego,

– w miarę potrzeb wnioskowanie do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o wprowadzanie zmian w programie hodowlanym

– przeprowadzanie egzaminów dla kandydatów ubiegających się o prawo wpisu koni do ksiąg stadnych koni zimnokrwistych.

Prowadzący księgę może powierzać Komisji inne kompetencje, zgodnie z aktualnie obowiązującym regulaminem Komisji Ksiąg Stadnych.

W uzasadnionych przypadkach Komisja Księgi Stadnej, kierując się dobrem hodowli, ma prawo podjąć decyzję o wpisie do księgi stadnej ogiera lub klaczy, które nie spełniły wszystkich wymogów programu hodowlanego, pod warunkiem że:

- a. Komisja Księgi Stadnej pisemnie potwierdzi i uzasadni wyrażenie zgody na wpis do księgi stadnej tego ogiera lub klaczy, wskazując na ich cechy, które przemawiają za dokonaniem takiego wpisu,
- b. zarówno ojciec jak i matka tego ogiera lub klaczy zostali wpisani do części głównej księgi hodowlanej,
- c. u tego ogiera lub klaczy nie stwierdzono wad dyskwalifikujących z hodowli, których katalog został zawarty w Regulaminie wpisu do księgi stadnej koni zimnokrwistych, paragraf 2, punkt 4.

9. Przed wpisem konia do księgi należy:

- sprawdzić tożsamość konia (identyfikacja) przez porównanie zgodności danych zawartych w „Paszporcie konia”, szczególnie opisu umaszczenia, odmian, wieku oraz innych znaków identyfikacyjnych ze stanem faktycznym oraz odczytanie numeru wszczepionego transpondera i porównanie z numerem transpondera zamieszczonym w „Paszporcie konia”.
- źrebię powinno być zidentyfikowane pod matką, na podstawie świadectwa pokrycia klaczy (lub świadectwa unasienniania klaczy), przed dniem 31 grudnia roku, w którym się urodziło lub w terminie 6 miesięcy od daty urodzenia, w zależności od tego, która z dat przypada później. Identyfikacja musi być przeprowadzona zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami Unii Europejskiej i krajowymi w tym zakresie.

Przy wpisie konia do księgi należy:

- sprawdzić prawidłowość rozwoju konia i stwierdzić brak objawów chorobowych; w przypadku zaistnienia wątpliwości można zażądać świadectwa lekarza weterynarii;
- wykonać podstawowe pomiary konia (wysokość w kłębie, obwód klatki piersiowej, obwód nadpęcia);
- przeprowadzić ocenę pokroju wg skali 100-punktowej:

typ	do 15 pkt.
głowa i szyja	do 5 pkt.
kłoda	do 15 pkt.
kończyny przednie	do 10 pkt.
kończyny tylne	do 10 pkt.
kopyta	do 10 pkt.
ruch (stęp i kłus)	do 20 pkt. (10+10)
wrażenie ogólne	do 15 pkt.

- przy wpisie ogiera do księgi sprawdzić wynik próby użytkowości;
 - przy wpisie do księgi pokrytej klaczy sprawdzić „Świadectwo pokrycia / unasienniania klaczy” oraz wynik próby użytkowości, jeżeli była poddana próbie.
10. Prowadzący księgę wydaje właścicielowi: „Paszport konia”, a po zakwalifikowaniu konia do programu hodowlanego - „Świadectwo wpisania klaczy do księgi / kwalifikacji do programu hodowlanego” lub „Świadectwo wpisania ogiera do księgi / kwalifikacji do programu hodowlanego” Do dokumentów tych należy wpisać numer identyfikacyjny konia (UELN). „Świadectwo wpisania ogiera / klaczy do księgi” oraz kartotekę konia podpisuje i stawia imienną pieczęć upoważniony przez prowadzącego księgę specjalista, który dokonał wpisu.
 11. W przypadku zniszczenia lub zagubienia wydanych właścicielom dokumentów hodowlanych: „Świadectwo wpisania klaczy do księgi / kwalifikacji do programu hodowlanego” lub „Świadectwo wpisania ogiera do księgi / kwalifikacji do programu hodowlanego” i „Paszport konia”, prowadzący Księgę może wydać duplikat na pisemny wniosek właściciela. Można wydać tylko jeden duplikat każdego z tych dokumentów. Wydanie duplikatu musi być odnotowane w karcie klaczy lub ogiera i w bazie danych.
 12. Podstawowym dokumentem stwierdzającym pochodzenie konia jest „Paszport konia”, wydawany przez prowadzącego Księgę na podstawie „Zgłoszenia konia do rejestru „z załączonym „Świadectwem pokrycia / unasienniania klaczy”. W wyjątkowych sytuacjach Komisja Księgi Stadnej, na wniosek właściciela i na jego koszt, może wyrazić zgodę na wydanie paszportu z rodowodem, bez „Świadectwa pokrycia klaczy”, po potwierdzeniu pochodzenia konia po obojgu rodzicach, na podstawie badań markerów genetycznych.
 13. Obowiązkowe jest potwierdzenie pochodzenia badaniem markerów genetycznych (DNA) przed wpisem do księgi, wg zasad, o których mowa w § 1, ust. 5, pkt. 8, ust. 6, pkt. 7 i ust. 7, pkt. 7, wykonanym na koszt hodowcy w upoważnionym laboratorium. Prowadzący księgę może podjąć decyzję o refundacji kosztów badań.
 14. Od właściciela każdego konia wpisanego do księgi lub źrebięcia, któremu wystawia się paszport, prowadzący księgę może zażądać potwierdzenia pochodzenia poprzez badanie grup krwi lub innych markerów genetycznych. Koszty badań pokrywa właściciel konia. W przypadku zgodności pochodzenia prowadzący księgę refunduje właścicielowi koszty badań.
 15. Nazwa nadana źrebięciu przy wystawianiu „Paszportu konia” powinna zaczynać się na pierwszą literę nazwy matki (jeżeli jej matka jest wpisana do księgi, w przeciwnym wypadku na pierwszą literę nazwy ojca). Nazwa może być jedno lub wielocłonowa.
 16. „Świadectwo pokrycia klaczy” - źródłowy dokument hodowlany - na pierwszej stronie wypełniane jest przez posiadacza ogiera dopuszczonego do programu hodowlanego.

17. Osoba uprawniona dokonująca zabiegu, po wykonaniu zabiegu sztucznego unasienniania, wystawia „Świadectwo unasienniania klaczy” i dostarcza je podmiotom wskazanym w dokumencie.
18. „Świadectwo pokrycia/unasienniania klaczy” zatrzymuje się po wydaniu „Paszportu konia” i należy przechowywać je przez okres 25 lat.
19. Klacz poddana zabiegowi sztucznego unasienniania musi mieć, przed wyźrebieniem, określone DNA.
20. Przed wydaniem „Paszportu konia” z wpisanym pochodzeniem, źrebię urodzone w wyniku sztucznego unasienniania musi mieć potwierdzone rodzicielstwo poprzez badanie DNA.
21. Znajdujące się na odwrocie „Świadectwa pokrycia/unasienniania klaczy” – „Poświadczenie urodzenia źrebięcia” wypełnia upoważniony przez prowadzącego księgę specjalista.
22. Dopuszcza się sztuczne unasiennianie i embriotransfer zarodków zgodnie z przepisami ustawy z dn. 29 czerwca 2007 roku o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 133, poz. 921, z późn. zm.), przepisami wykonawczymi do ustawy oraz wewnętrzną instrukcją prowadzącego księgę.
23. Dla konia zakwalifikowanego do programu hodowlanego należy założyć kartotekę i nadać numer wpisu do księgi.
24. Kartoteki muszą być przechowywane w archiwum przez okres 25 lat.

Załącznik nr 2.

ZASADY PRZEPROWADZANIA PRÓB UŻYTKOWOŚCI.

1. Ogierzy w wieku 2,5-3,5 lat, przed wpisaniem do księgi, poddaje się obowiązkowo wstępnej polowej próbie zaprzęgowej według następującego programu:

Próbie przeprowadza się w wozie konnym na ogumionych kołach o masie 500-600 kg. Do próby należy wybrać odcinek polnej, piaszczystej drogi o nieubitej nawierzchni, dopuszcza się podłoże trawiaste.

Ogiera zaprzęgają do wozu nie mniej niż 2 osoby, ale nie więcej niż 3. Bat dozwolony jest tylko do kontrolowania konia, brutalne użycie bata powoduje dyskwalifikację.

W próbie tej nie należy wymagać od konia szczytowych wysiłków, a wynik jej trzeba ocenić na podstawie chęci konia do uciągu i jego zachowania w czasie próby.

Schemat próby:

- 1) Zaprzężenie konia do wozu.
- 2) Ruszenie stępem na dystans min. 20 m.
- 3) Zatrzymanie konia na 20 s.
- 4) Ruszenie stępem na dystans min. 20 m.
- 5) Zatrzymanie konia na 20 s.
- 6) Ruszenie stępem na dystansie nie mniejszym niż 10 m, podjechanie do Komisji i zakończenie próby.

Punktuje się za sposób ciągnięcia, ruszanie z miejsca oraz zachowanie konia podczas zatrzymania i w pozycji stój.

Punkty przyznaje się według poniższej skali:

RUSZANIE Z WOZEM I SPOSÓB CIĄGNIĘCIA:

- 5 pkt. – koń ciągnie chętnie, trzy razy rusza bez szarpania, spokojnie wkładając się w uprząż,
- 4 pkt. – koń ciągnie chętnie, ale z pewnym wysiłkiem lub ciągnie nerwowo, ale rusza bez szarpania,
- 3 pkt. – koń ciągnie chętnie, ale rusza z pewnym szarpaniem,
- 2 pkt. – koń ciągnie z szarpaniem, z dużym wysiłkiem, z kilkoma próbami ruszania, przy ruszaniu kręci się i jest niespokojny,
- 1 pkt. – koń kilka razy przykłada się do ciągnięcia z szarpaniem, z cechami nerwowego zachowania się i z trudem pokonuje opór wozu.

ZATRZYMANIE I POZYCJA NA STÓJ:

- 5 pkt. – koń zatrzymał się płynnie i stoi spokojnie przez 20 s. podczas każdego zatrzymania,

- 4 pkt. – koń zatrzymał się płynnie, ale stojąc wykazuje pewną nerwowość, podczas zatrzymań nie wystął do końca 20 s., stał po ok. 15 s.,
- 3 pkt. – koń zatrzymał się mało płynnie, i stojąc jest niespokojny, nerwowy, kręci się, stoi podczas każdego zatrzymania nie dłużej jak 10 s.,
- 2 pkt. – koń zatrzymał się z trudem, po kilku (2-3) próbach zatrzymania go przez powoźącego, po zatrzymaniu kręci się i po kilku sek. rusza,
- 1 pkt. – koń zatrzymał się po wielu próbach zatrzymania go przez powoźącego, nie potrafi stać w miejscu, rusza po zatrzymaniu.

Koń może zostać zdyskwalifikowany, gdy podczas tej części próby szarpie, skręca na boki, skacze, nie chce przyłożyć się do ciągnięcia wozu, cały czas zachowuje się nerwowo, stwarzając zagrożenie dla powoźącego, komisji lub osób postronnych.

Ocena końcowa dla polskiego konia zimnokrwistego:

- 10 pkt. – ocena wybitna.
- 9-8 pkt. – ocena bardzo dobra.
- 7-6 pkt. – ocena dobra.
- 5-4 pkt. – ocena dostateczna.
- 3 pkt. i mniej – próba nie zaliczona.

Ocena końcowa dla koni sokólskich i sztumskich:

- 10 pkt. – ocena wybitna.
- 9-8 pkt. – ocena bardzo dobra.
- 7-6 pkt. – ocena dobra.
- 5 pkt. – ocena dostateczna.
- 4 pkt. i mniej – próba nie zaliczona.

Wstępna polowa próba zaprzęgowa może być zastąpiona próbą alternatywną, której warunki i sposób przeprowadzenia określa prowadzący Księgę. Pozytywne zaliczenie próby alternatywnej jest spełnieniem przez ogiera minimalnych wymagań co do wartości użytkowej wymaganej przy wpisie do księgi.

2. Ogierzy w wieku 4-6 lat poddaje się obowiązkowo zasadniczej polowej próbie zaprzęgowej według następującego programu:

I. Warunki techniczne próby:

- a. Próba użytkowości składa się z 3 części:
 - próby szybkości w kłusie,

- próby szybkości w stępie,
 - próby ciągnięcia oraz zachowania się konia podczas ruszania i ciągnięcia.
- b. Do zdania próby wymagane jest spełnienie warunków we wszystkich trzech jej częściach. Koń, który nie spełni warunków choćby jednej części próby, podlega dyskwalifikacji i w dalszych próbach nie bierze udziału. Ogiera zaprzęgają do wozu nie więcej niż 2 osoby.
- c. Próby w stępie i kłusie powinny się odbywać na spokojnej, nieruchliwej szosie (będącej w dobrym stanie) na odcinku 1km bez zakrętów i wzniesień. Próba siły - na równym placu lub drodze gruntowej, dającej odpowiednie oparcie dla nóg ciągnącego konia.

II. Próba szybkości w kłusie.

Koń powinien przebyć 1 km w wozie bez obciążenia, jedynie z woźnicą i sędzią. Do obowiązków sędziego należy mierzenie czasu, kontrola ruchu konia (czy nie zagalopował) oraz sprawdzenie, czy woźnica nie używa bata.

Punktuje się za uzyskany czas według podanej niżej tabeli. Od uzyskanych punktów odejmuje się punkty karne za przejście konia w galop.

Punktacja za czas:

Punkty	Ogier importowane	Ogier zimnokrwiste	Ogier sztumskie	Ogier sokólskie
7	poniżej 2'55"	poniżej 3'00"	poniżej 3'05"	poniżej 3'10"
6	2'55" – 3'05"	3'00" – 3'10"	3'05" – 3'15"	3'10" – 3'20"
5	3'06" – 3'15"	3'11" – 3'20"	3'16" – 3'25"	3'21" – 3'30"
4	3'16" – 3'25"	3'21" – 3'30"	3'26" – 3'35"	3'31" – 3'40"
3	3'26" – 3'35"	3'31" – 3'40"	3'36" – 3'45"	3'41" – 3'50"
2	3'36" – 3'45"	3'41" – 3'50"	3'46" – 3'55"	3'51" – 4'00"
1	3'46" – 4'05"	3'51" – 4'10"	3'56" – 4'15"	4'01" – 4'20"
Dyskwalifikacja	powyżej 4'05"	powyżej 4'10"	powyżej 4'15"	powyżej 4'20"

Punkty karne za przejście konia w galop:

- za każde przejście w galop do 4 foule włącznie - 1 pkt.
- za każde przejście w galop do 8 foule włącznie - 2 pkt.
- za każde przejście w galop powyżej 8 foule włącznie - 3 pkt.

Uwaga: Przejście w galop nie dyskwalifikuje konia.

III. Próba w stępie z obciążeniem. Koń musi przebyć stępem dystans 1km w wozie z obciążeniem równym 200% ciężaru konia (wraz z ciężarem wozu, woźnicy i sędziego).

Punktacja za czas:

Punkty	Ogier importowane	Ogier zimnokrwiste	Ogier sztumskie	Ogier sokólskie
7	poniżej 7'55"	poniżej 8'00"	poniżej 8'05"	poniżej 8'10"
6	7'55" – 8'20"	8'00" – 8'25"	8'05" – 8'30"	8'10" – 8'35"
5	8'21" – 8'45"	8'26" – 8'50"	8'31" – 8'55"	8'36" – 9'00"

4	8'46" – 9'10"	8'51" – 9'15"	8'56" – 9'20"	9'01" – 9'25"
3	9'11" – 9'35"	9'16" – 9'40"	9'21" – 9'45"	9'26" – 9'50"
2	9'36" – 10'00"	9'41" – 10'05"	9'46" – 10'10"	9'51" – 10'15"
1	10'01" – 10'25"	10'06" – 10'30"	10'11" – 10'35"	10'16" – 10'40"
Dyskwalifikacja	powyżej 10'25"	powyżej 10'30"	powyżej 10'35"	powyżej 10'40"

Punkty karne za przejście konia w kłus:

- za każde przejście w kłus do 5 kroków włącznie - 1 pkt.
- za każde przejście w kłus do 10 kroków włącznie - 2 pkt.
- za każde przejście w kłus powyżej 10 kroków włącznie - 3 pkt.

Uwaga: Przejście w kłus nie dyskwalifikuje konia.

IV. Próba siły i chęci ciągnięcia.

Próbie przeprowadza się w wozie konnym na ogumionych kołach. Wóz powinien być mocnej konstrukcji i możliwie ciężki (500-700 kg). Opór uzyskuje się poprzez zastosowanie specjalnych podkładek oporowych, lub innych urządzeń oporowych. Do próby należy wybrać odcinek polnej, piaszczystej drogi o nie ubitej nawierzchni lub plac o luźnej strukturze podłoża.

Aby nie obciążać gwałtownie konia i stworzyć mu warunki wdrożenia do stopniowego, zwiększającego się wysiłku, najazd na wyznaczony odcinek próby odbywa się nie obciążonym wozem (bez podkładek oporowych).

Właściwa próba podzielona jest na trzy odcinki z trzema krótkimi, około 15 sek. przerwami między każdą jazdą. Pierwszy odcinek próby (8-10 m) wykonuje się przy podłożonej podkładce oporowej pod jedno z tylnych kół. Po zatrzymaniu konia - wykorzystując przerwę - pomocnik sędziego podkłada pod drugie tylne koło, drugą podkładkę. W czasie pokonywania drugiego odcinka drogi (5-8 m) należy zwrócić uwagę czy koń włożył w pokonanie oporu duży, możliwie maksymalny wysiłek. Jeżeli koń wykazuje chęć ciągnięcia i możliwość pokonania większego oporu, należy tył wozu odpowiednio obciążyć (na ogół wystarcza 100-200 kg) i ruszyć dalej (5-8 m).

Punktuje się za jakość ciągnięcia, w szczególności chęć do ciągnięcia i zachowanie się konia podczas próby.

Punktacja:

- 5 pkt. - koń ciągnie chętnie, pokonuje opór przy podłożonych 2 podkładkach i obciążonym tyle wozu, 3 razy rusza bez szarpania, spokojnie wkładając się w uprząż.
- 4 pkt. - koń ciągnie chętnie (obciążenie jak wyżej), ale z pewnym wysiłkiem lub ciągnie nerwowo, ale rusza bez szarpania.
- 3 pkt. - koń ciągnie chętnie (obciążenie jak wyżej), ale z pewnym szarpaniem.

- 2 pkt. - koń ciągnie z szarpaniem (obciążenie jak wyżej), z dużym wysiłkiem, z kilkoma próbami ruszania.
- 1 pkt. - koń kilka razy przykłada się do ciągnięcia z szarpaniem, z cechami nerwowego zachowania się i z trudem pokonuje opór wozu z podłożonymi dwiema podkładkami oporowymi.
- Dyskwalifikacja - koń szarpie, skręca na boki, skacze, nie chce przyłożyć się do ciągnięcia wozu z podłożonymi dwiema podkładkami, cały czas zachowuje się nerwowo.

Koniom, które uzyskały co najmniej 3 punkty dodaje się dodatkowo punkty za zachowanie przy zakładaniu uprzęży i zakładaniu do wozu:

- 2 pkt. - o ile koń zachowuje się spokojnie, w trakcie próby i po jej zakończeniu.
- 1 pkt. - o ile koń zachowuje się spokojnie, lecz z pewną (odczuwalną) niechęcią przyjmuje uprzęż i zakładanie do wozu.

Maksymalna ilość punktów do zdobycia za próbę uciągu wynosi 7 pkt.

Ogólny wynik próby dzielności jest sumą wszystkich 3 konkurencji i określa się go w następujący sposób:

	Polski koń zimnokrwisty	Konie sztumskie i sokólskie
Ocena wybitna	18-21 pkt.	18-21 pkt.
Ocena bardzo dobra	14-17 pkt.	14-17 pkt.
Ocena dobra	9-13 pkt.	9-13 pkt.
Ocena dostateczna	5-8 pkt.	6-8 pkt.
Dyskwalifikacja	poniżej 5 pkt.	poniżej 6 pkt.

Bat dozwolony jest tylko do kontrolowania konia. Brutalne użycie bata w którejkolwiek części próby powoduje dyskwalifikację konia. Wskazana jest zachęta głosem.

Ogier, który nie zdał próby, może powtórzyć ją jeszcze raz, w okresie do jednego roku. Niezdanie próby w tym okresie, spowoduje wycofanie ogiera z programu hodowlanego, a jego potomstwo nie będzie posiadało prawa wpisu do księgi.

Zasadnicza oraz wstępna próba zaprzęgowa może być zastąpiona próbą alternatywną, której warunki i sposób przeprowadzenia określa prowadzący księgę. Pozytywne zaliczenie próby alternatywnej jest spełnieniem przez ogiera wymagań co do wartości użytkowej.

3. Klacze w wieku 2,5 - 4 lat zaleca się poddawać polowej próbie zaprzęgowej według następującego programu:

W obecności komisji właściciel z pomocnikiem zaprzęgają klacz do lekkiego, ogumionego wozu. W zaprzęgu klacz rusza stępem i na odcinku 200 m jest oceniana przez komisję. Po zawróceniu stępem w oznaczonym miejscu, klacz pokonuje kłusem odcinek o długości ok. 200 m, również

oceniany przez komisję. W oznaczonym miejscu przed komisją klacz przechodzi do stępa i zatrzymuje się. Po zatrzymaniu należy ruszyć stępem.

Komisja dokonuje oceny wg poniższej tabeli:

L.p.	Cecha	Ocena	Mnożnik
1.	Charakter i zachowanie się	0-10 pkt.	x2
2.	Styl ruszenia, zatrzymanie, nieruchomość	0-10 pkt.	x2
3.	Stęp	0-10 pkt.	x3
4.	Kłus	0-10 pkt.	x3

Skala ocen co 0,5 pkt. Klacz zdaje próbę jeżeli uzyska min. 50 pkt.

Polowa próba zaprzęgowa klaczy może być zastąpiona próbą alternatywną, której warunki i sposób przeprowadzenia określa prowadzący Księgę. Pozytywne zaliczenie próby alternatywnej jest spełnieniem przez klacz wymagań co do wartości użytkowej.

Załącznik nr 3.

KATEGORYZACJA OGIERÓW ZIMNOKRWISTYCH.

1. Kategoria C

Kategorię C otrzymuje każdy ogier wpisany do księgi.

2. Kategoria B

Kategorię B najwcześniej w wieku 4 lat, ale nie wcześniej niż po drugim sezonie kopulacyjnym, otrzymuje ogier po spełnieniu następujących warunków:

- zaliczenie właściwej próby dla ogierów 4 letnich i starszych;
- bonitacja minimum 79 pkt.;
- opisanych 10 sztuk potomstwa z oceną 15 i więcej punktów.

3. Kategoria A

Kategorię A najwcześniej w wieku 7 lat, ale nie wcześniej niż po czwartym sezonie kopulacyjnym otrzymuje ogier po spełnieniu następujących warunków:

- wcześniej kategoria B;
- bonitacja minimum 81 pkt.;
- minimum pięć sztuk potomstwa wpisanego do ksiąg (ogiery i klacze).

Zasadom kategoryzacji podlegają wszystkie ogiery zimnokrwiste, bez względu na rok wpisu do księgi, z wyjątkiem ogierów, które uzyskałyby kategorię niższą niż kategoria przed wejściem w życie nowych zasad.